

zuje neposredno samorealizacijo, neprenehni užitek in (samo)potrošnja. Althusserjeva formula ideološke interpelacije (»ideologija interpelira individue v subjekte«) je na tem mestu toliko zgovornejša, kolikor je v nji zaobsežen oni »čisti rez«, se pravi, nenadni prelom med predideološko dojetim individuom in subjektom kot entiteto ideologije (subjekt vznikne tako rekoč iz nič, prek nenadnega prepoznanja, da je že od nekdaj bil subjekt). Minimalni dispozitiv interpelacije, vsaj kolikor ostajamo znotraj althusserjanske perspektive, predpostavlja zrcalno razmerje dveh instanc, na eni strani individua (ki še ni, a bo kmalu postal subjekt), na drugi strani Drugega, Subjekta z veliko začetnico, ki nastopa kot nosilec družbenih zahtev in predideološkega individua preobrazi v subjekt, naslovivši ga s klicem »*Hej ti!*« – v ilustrativne namene, dodajmo še: »*tvoja dolžnost je ta in ta*« –, apelom, v katerem se individuum prepozna kot naslovnik in po tej poti zaobstane kot (ideološki) subjekt. Kljub konceptualni pomanjkljivosti Althusserjevega modela interpelacije¹⁶ pa njegov (pre)preprosti zastavek vendarle zadošča za izpostavitve sprevrženega značaja sodobne pedagoške tovarne: inštitut vseživljenjskega učenja individuumu nalaga samorealizacijo njegove subjekt(iv)nosti še pred dejanskim zaobstankom slehernega subjekta, še pred vznikom slehernega »sámo«. Če poskušamo ubesediti ukaz, ki se v tem programu performira, ne toliko prek stavkov, kolikor prek inscenacije osrečujočega izkustva učenja (učencu prijazni učbeniki so dober primer tovrstnega teatra), bi lahko rekli, da sodobna Šola (starši, vzgojitelji, strokovnjaki, država) individua nagovarja neka-ko takole: »Mene ni, obstojiš samo Ti; jaz, oblast, sem sredstvo tvojega užitka; daj si duška, izkoristi me!«¹⁷ Skratka, če bi oblast imela samostojno psihično stvarnost in bi lahko govorili o nečem takšnem, kot je »psihična struktura oblasti«, potem bi bila diagnoza današnje jasna: gre za perverzijo.¹⁸

16 O tem cf. Mladen Dolar, *Onstran interpelacije* (Dolar, 1988).

17 Podobno sporočilo je izpostavil tudi Jacques-Alain Miller, obravnavajoč vprašanje prikritega smisla dispozitiva evalvacije (kot paradigme sodobnega načina izvajanja oblasti). Postopku izvajanja evalvacije sprva pripiše značaj političnega mazohizma in ga nato primerja z očarljivim in zapeljivim petjem sirene, »sirene-evalvacije«: »Evalvator pride kot nekdo, ki pravi: 'Jaz nimam pojma.' In to je njegova moč, neosvojljiva plat njegove pozicije. Pride, stoji pred vami, vi pa ste bogati, vi ste tisti, ki imate, vi ste tisti, ki veste; on ne ve ničesar, on nima ničesar, on vas ne more prisiliti; iz svoje impotence naredi lastno premoč. Se pravi, pride, oborožen s prtljago celokupnega aparata države, kot nekdo, ki visti sapi hlini nemoč, iz česar črpa svojo presežno moč, toda obenem nastopa kot goli posrednik: 'Jaz nimam nič, jaz ne vem čisto nič. Ne spoznam se na tvojo prakso, ti si tisti, ki ve. Nič ne morem, če mi ti ničesar ne daš. Če pa ti privoliš, tedaj zmagava oba.'« (Miller, 2004: 60–61)

18 Glede perverznih razsežnostih vseživljenjskega podjetja cf. članek B. Nedoha, *Večnost nevednosti*, objavljen v pričujočem zborniku.